EUROJUST – EVROPSKÁ INSTITUCE PRO JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCI[1]

Mgr. PAVEL ZEMAN

HISTORIE VÝVOJE EUROJUST

Jestliže chceme hovořit o Eurojust a o justiční spolupráci ve věcech trestních v rámci EU, je nezbytné alespoň krátce připomenout jednotlivá stádia vývoje evropského justičního prostoru. První zmínka o evropském justičním prostoru pochází od pozdějšího francouzského prezidenta Valéry Giscard d'Estaing, který tak učinil v 70. letech dvacátého století v souvislosti s ochranou společnosti před terorismem. Jeho snaha vyústila v roce 1977 k sepsání Evropské úmluvy o potlačování terorismu[2] a to v rámci struktury Rady Evropy. Vytvoření justičního prostoru v rámci Evropské unie nebylo prvotním záměrem evropských společenství. Evropská integrace začala na bázi odbourávání překážek volného obchodu tak, aby vznikl společný hospodářský prostor bez omezení a aby došly naplnění čtyři základní svobody evropských společenství – volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob.

Právě s volným pohybem osob souvisí vytváření evropského justičního prostoru. Zprvu byl volný pohyb omezen na volný pohyb pracovních sil, později došlo k rozšíření této zásady v tom smyslu, že již není potřeba nějakého zvláštního účelu k migraci mezi jednotlivými členskými státy EU. S tím souvisí i občanství EU a logickým vyústěním je pochopitelně i odbourání hraničních kontrol v rámci Schengenského systému. Jakkoliv nelze srovnávat prostupnost státních hranic mezi demokratickými a totalitními státy, je nezbytné si uvědomit, že i přesto tvořily hraniční kontroly mezi státy západní Evropy jakýsi filtr pro migraci závadových osob. Odbouráním těchto kontrol se jednotlivé členské státy připravily i o možnost kontrolovat zda jejich státní hranice překračují osoby hledané. Kontroly na hranicích tak byly do značné míry nahrazeny pátráním v rámci evropského prostoru za využití tzv. Schengenského informačního systému.[3]

[1] V českém překladu Rozhodnutí o zřízení Eurojust se hovoří o „Evropské jednotce pro soudní spolupráci." Dle našeho názoru se jedná o špatný překlad anglického „judicial" do češtiny. Překládat „judicial" v této souvislosti jako soudní je v případě Eurojust značně omezující a nevystihuje podstatu věci. Zejména by pak mohlo docházet k nežádoucímu výkladu, že se jedná pouze o soudní spolupráci. Činnost Eurojust spadá naopak z velké většiny do přípravného řízení.

[2] Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 1. 1. 1993 a byla publikována pod č. 552/1992 Sb.

[3] Schengenský informační systém (SIS) má svůj základ v Schengenské prováděcí úmluvě a jedná se o elektronickou databázi hledaných osob a věcí. Česká republika, stejně jako ostatní nové členské státy EU, nemá dosud přístup k tomuto systému z důvodu jeho omezených technických možností (nedostatečný počet vstupů). EU v současnosti pracuje na vývoji tzv. SIS II, který umožní připojit všechny členské státy EU.

Bylo by mylné se domnívat, že odbouráním kontrol na státních hranicích došlo zároveň ke zrušení státních hranic. Státní hranice existují i nadále a vymezují tak prostor, ve kterém se vykonává suverénní státní moc.

Jestliže již do značné míry postoupila hospodářská spolupráce a integrace v rámci Evropy, nelze bohužel to samé říci o justiční spolupráci ve věcech trestních. I nadále totiž nejvýznamnější nástroje právní pomoci zůstávají zakotveny v dokumentech pocházejících z 50. let dvacátého století, totiž v úmluvách Rady Evropy. Dochází tak k paradoxní situaci, kdy není problém během několika hodin přejet z území České republiky několika členskými státy EU až např. do Španělska, ale na druhé straně je velký problém v krátkém časovém období získat důkaz z jiného členského státu EU v rámci tzv. dožádání o právní pomoc.

Pojem evropský justiční prostor byl poprvé institucionalizován v Maastrichtské smlouvě, která zavedla tzv. třetí pilíř EU zahrnující otázky vnitra a justice, lapidárně řečeno všechny otázky související s volným pohybem osob (např. azyl, migrace, atd)[4]. K modifikaci náplně tzv. třetího pilíře došlo Amsterdamskou smlouvou v roce 1999, která ponechala v tomto pilíři pouze otázky policejní a justiční spolupráce. Pro třetí pilíř jsou charakteristické nástroje jako např. společné postoje, rozhodnutí rady, rámcová rozhodnutí, usnesení, doporučení, stanoviska atd. Zatímco tzv. první pilíř EU je ovládán zásadou supranacionality, třetí pilíř má mezivládní charakter a nadále respektuje zásadu, že právo trestat je projevem vnitřní suverenity státu.

V říjnu 1999 proběhlo ve finském Tampere zasedání předsednictví Evropské Rady, které se věnovalo otázkám svobody, bezpečnosti a justice. Ve své podstatě navrhlo politický program dalšího vývoje v této oblasti na příštích pět let, přičemž vycházelo právě z Amsterdamské smlouvy. Byl kladen důraz na zesílení boje proti závažné organizované nadnárodní kriminalitě. V oblasti policejní spolupráce bylo navrženo zřízení pracovní skupiny evropských policejních šéfů. V oblasti justiční spolupráce byla v obecné rovině navžena struktura Eurojust. Bylo řečeno, že Eurojust se má skládat z prokurátorů, „magistrates" (jedná se o výraz, který v některých zemích souhrnně označuje státní zástupce a soudce, včetně vyšetřujících soudců) nebo policejních důstojníků s obdobnými kompetencemi vyslanými každým členským státem v rámci vlastního právního systému.[5] Eurojust měl mít za úkol napomáhat justiční spolupráci mezi jednotlivými členskými státy. Předpokládala se jeho spolupráce s Europol a evropskou justiční sítí. Rada EU byla požádána, aby do konce roku 2001 připravila nezbytný právní předpis ke zřízení Eurojust.

V návaznosti na zasedání v Tampere bylo dne 14. prosince 2000 přijato Rozhodnutí Rady o zřízení tzv. Pro-eurojust.[6] Toto rozhodnutí zavazovalo jednotlivé členské státy k vyslání jednoho prokurátora, soudce nebo policejního důstojníka k Pro-eurojust, který fungoval v Bruselu. Úkolem Pro-eurojust bylo zlepšovat spolupráci mezi příslušnými národními orgány při vyšetřování závažné trestné činnos-

[4] Blíže viz Polák, P: Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejích finančních zájmů, Masarykova univerzita, Brno, 2003, strana 88 a násl.

[5] Závěry předsednictva Zasedání Evropské Rady v Tampere konaném ve dnech 15.–16. října 1999, bod 46

[6] Úř. věst. č. L 342/2–3, 21. 12. 2000

ti, toto vyšetřování koordinovat a poskytovat své odborné znalosti členským státům a Radě.

Dne 28. února 2002 bylo vydáno Rozhodnutí Rady o zřízení Eurojust za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti[7] (dále jen Rozhodnutí). Tím skončila činnost Pro-eurojust a jednotliví vyslaní státní zástupci a soudci pokračovali v Bruselu ve své práci jako tzv. národní členové Eurojust. V prosinci 2002 došlo k přestěhování Eurojust do nizozemského Haagu. Smyslem tohoto přestěhování bylo umístit Eurojust co nejblíže Europol tak, aby vzájemné spolupráci nebránilo ani rozdílné umístění těchto dvou organizací.

Jak již bylo shora zmíněno, Eurojust byl zřízen Rozhodnutím Rady. Je nutné si uvědomit, že se jedná o Rozhodnutí Rady v rámci třetího pilíře EU, čímž je ovlivněn i charakter, popř. dopad tohoto rozhodnutí. Rozhodnutí podle čl. 34 odst. 2 písm. c) Smlouvy o EU nemá přímý účinek, jak jej známe u nařízení prvního pilíře. Přesto je toto rozhodnutí pro jednotlivé členské státy závazné a to co do výsledku, kterého má být dosaženo. Každý členský stát je povinen Rozhodnutí Rady tzv. implementovat, to znamená zajistit, aby požadavky uvedené v rozhodnutí nalezly svůj odraz ve vnitrostátním právu. Naopak je ponecháno na členském státu jaký způsob implementace zvolí. Implemetnace neznamená automatický přepis Rozhodnutí do vnistrostátního práva formou vnitrostátního zákona. Pokud vnitrostátní právo již obsahuje práva a povinnosti obsažené v Rozhodnutí, není potřeba nového zákona, postačí maximálně dílčí legislativní změny.

CO TO JE EUROJUST?

Eurojust by bylo možné definovat jako orgán Evropské unie sloužící ke zlepšení mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v případech závažné přeshraniční kriminality. Eurojust má právní subjektivitu. V dané definici je nutné si povšimnout zejména toho, že Eurojust slouží pro justiční spolupráci v trestních věcech.[8]

Je tak na místě si uvědomit rozdíl mezi justiční a policejní spoluprací. Mezinárodní policejní spolupráce slouží zejména k obstarání informací, které jsou důležité pro objasnění, resp. odhalení pachatele trestného činu. V rámci mezinárodní policejní spolupráce tak můžeme např. získat údaje o bydlišti určité osoby v zahraničí, popř. o tom zda se v místě trvalého bydliště zdržuje apod. Tyto informace slouží k nasměrování dalšího vyšetřování, nebo mohou být podkladem pro zaslání žádosti o právní pomoc v rámci justiční spolupráce.

V rámci dožádání o právní pomoc v oblasti justiční spolupráce[9] jsou naopak získávány důkazy pro trestní řízení. Takto získané důkazy mohou být zpravidla použi-

[7] Úř. věst. č. L 63/1–13, 6. 3. 2002

[8] Za justiční orgány jsou v ČR podle výhrady k článku 24 Evropské úmluvy o právní pomoci ve věcech trestních (č. 550/1992 Sb.) považovány: Nejvyšší státní zastupitelství, krajská a okresní státní zastupitelství, Městské státní zastupitelství v Praze, ministerstvo spravedlnosti, krajské a okresní soudy a Městský soud v Praze.

[9] Blíže viz. Fenyk, J., Kloučková, S: Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, Linde Praha, a.s., 2003, str. 167 a násl.

ty i v dalším řízení před soudem. Běžně se tak bude jednat o výslech svědka či obviněného, provedení domovní prohlídky, získání informací z bankovního tajemství apod. K policejní spolupráci je využíváno organizací jako např. Interpol, Europol nebo styčných policejních důstojníků při jednotlivých ambasádách. K justiční spolupráci ve věcech trestních je naopak využíváno justičních orgánů (soudy, státní zastupitelství), centrálních justičních orgánů (nejvyšší státní zastupitelství, ministerstvo spravedlnosti) nebo Eurojust, který je vůbec prvním orgánem pracujícím na permanentní bázi určeným pro justiční spolupráci v trestních věcech mimo strukturu státu.

Podle článku 3 Rozhodnutí je cílem Eurojust:

- podněcovat a zlepšovat koordinaci příslušných orgánů členských států při vyšetřování a stíhání konaném v těchto členských státech s ohledem na všechny žádosti příslušných orgánů členského státu a na všechny informace poskytnuté jakýmkoliv orgánem, který je příslušný podle ustanovení přijatých v rámci smluv;
- zlepšovat spolupráci příslušných orgánů členských států, zejména usnadňovat výkon mezinárodní právní pomoci a vyřizování žádostí o vydání stíhaných osob;
- jinak podporovat příslušné orgány členských států za účelem zvyšování účinnosti jejich činnosti při vyšetřování a stíhání.

Ze shora uvedeného je zřejmé, že Eurojust rozhodně není orgánem s vlastní exekutivní pravomocí. Jeho úkolem není řídit vyšetřování anebo vydávat pokyny, ale napomáhat koordinaci vyšetřování v různých členských státech. Za tím účelem byla působnost Eurojust vymezena v článek 4 odst. 1 rozhodnutí a zahrnuje:

a) formy trestné činnosti a přestupků, ke kterým je v souladu s článkem 2 Úmluvy o Europolu ze dne 26. července 1995 Europol kdykoli příslušný,[10]
b) tyto formy trestné činnosti:
   - počítačová trestná činnost,
   - podvody a korupce, jakož i veškerá trestná činnost postihující finanční zájmy Společenství,
   - zločiny proti životnímu prostředí,
   - účast na zločinecké organizaci ve smyslu společného postoje Rady 98/733/JVV ze dne 21. prosince 1998 o kriminalizaci účasti v zločineckých organizacích v členských státech Evropské unie[11],
c) ostatní přestupky páchané spolu s formami trestné činnosti a přestupky uvedenými pod písmeny a) a b).

Podle článku 4 odst. 2 Rozhodnutí může Eurojust na žádost příslušného orgánu členského státu, v souladu se svými cíli, pomáhat i při vyšetřování a stíhání forem trestné činnosti neuvedených v odstavci 1. Z praktického hlediska lze tedy v Eurojust po vyslovení souhlasu kolegia registrovat i případ právní pomoci ve věci trestního řízení vedeného pro jiný trestný čin než uvedený v článku 4 odst. 1 Rozhodnutí. Je pochopitelné, že musí splňovat obecné předpoklady pro registraci.

[10] Smlouva o spolupráci mezi Českou republikou a Evropským policejním úřadem č. 108/2002 Sb.m.s.
[11] Úř. věst. č. L 351, 29. 12. 1998, s. 1.

STRUKTURA EUROJUST

Eurojust je tvořen kolegiem složeným ze všech národních členů a administrativní částí tvořenou zaměstnanci Eurojust. Jakoby mimo stojí společný kontrolní orgán[12], který má za úkol kontrolovat nakládání s osobními údaji.

Národním členem může být státní zástupce (prokurátor), soudce a nebo policejní důstojník s rovnocennými pravomocemi.[13] Jestliže hovoříme o soudci je nutné si uvědomit že se jedná spíše o vyšetřujícího soudce, tedy osobu mající kompetence v přípravném řízení. V současné době je v Eurojust převážná většina státních zástupců, minimum soudců a žádný policista. Národní člen by měl být osobou nejen znalou vnitrostátního práva svého státu, ale rovněž osobou, která má znalosti a zkušenosti z oblasti mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. Zároveň se musí jednat o člověka jazykově vybaveného. Při jednání kolegia Eurojust totiž není využíváno tlumočnických služeb a bylo odsouhlaseno, že společným jazykem bude angličtina. Pro činnost národního člena je tedy nezbytná velmi dobrá znalost anglického jazyka, přičemž je vítána i znalost dalších oficiálních jazyků EU. Národní členové podléhají vnitrostátním předpisům svého členského státu, kdy národní člen si i nadále musí zachovat své vnitrostátní postavení (státního zástupce, soudce a nebo policisty) a kompetence z tohoto postavení vyplývající.

Z Rozhodnutí vyplývá požadavek na minimální kompetence národního člena. Národní člen tak musí mít podle článku 9 odst. 4, 5 přístup k informacím obsaženým ve vnitrostátním trestním rejstříku nebo v jakémkoliv jiném rejstříku svého členského státu za stejných podmínek, jaké jeho vnitrostátní právní předpisy stanoví u státního zástupce, soudce nebo policisty s rovnocennými pravomocemi a zároveň musí mít možnost obracet se přímo na příslušné orgány svého státu. Je zřejmé, že rozsah kompetencí vyžadovaných v Rozhodnutí je minimální a pokud by všichni národní členové byli vybaveni pouze oprávněním přístupu do trestního rejstříku a možností komunikovat s jakýmkoliv orgánem v rámci svého státu, nemohl by být Eurojust příliš efektivní. Naštěstí kompetence jednotlivých národních členů jsou zpravidla širší, což umožňuje efektivnější spolupráci. Výrazným handicapem je že v Rozhodnutí byl zvolen minimalistický přístup při definování kompetencí národního člena. V praxi to znamená, že efektivita Eurojust je přímo úměrná kompetencím jednotlivých národních členů.

Každému národnímu členovi může podle článku 2 odst. 2 Rozhodnutí pomáhat další osoba. Tato osoba se nazývá **asistent** (v praxi se ještě používá výraz zástupce národního člena). Pokud národní člen požaduje přidělení více než jednoho asistenta, musí o souhlas požádat kolegium Eurojust. Asistent národnímu členovi nejen pomáhá, ale rovněž národního člena zastupuje v době jeho nepřítomnosti. Asistent se může účastnit jednání kolegia, podávat návrhy a hlasovat. Předpokládá se, že hlasuje v souladu s mandátem, který mu vymezil národní člen. Způsob rozdělení práce mezi národního člena a asistenta je u různých národních zastoupení různý. V některých případech zpracovává každý svůj nápad spisů a k tomu zároveň oba provádí další činnost (jednání

[12] Podle čl. 23 Rozhodnutí jmenuje každý členský stát jednoho soudce na seznam soudců. Společný kontrolní orgán se schází nejméně jednou za půl roku. Společný kontrolní orgán se skládá ze tří stálých členů a ze soudců ad hoc. Jeho předsedou je soudce jmenovaný členským státem, který předsedá Radě.

[13] Článek 2 odstavec 1 Rozhodnutí.

s dalšími institucemi, prezentace Eurojust apod.), v některých národních zastoupeních si národní člen vyhradí vedoucí roli a otázky související s vymezením směřování národního zastoupení a asistentovi ponechá práci na jednotlivých registrovaných případech.[14] Liší se rovněž způsob práce asistenta. Ve velké většině případů je asistent činný na permanentní bázi v Eurojust, nejsou však výjimečné ani případy, kdy asistent vykonává svojí práci v členské zemi a národního člena zastoupí, resp. v Eurojust pracuje pouze na ad hoc bázi, to znamená v případě potřeby. Česká republika prozatím uplatňuje druhý model.

Na tomto místě je rovněž vhodné zmínit způsob ustanovení národního člena a asistenta, popř. zástupce. Jak bylo shora uvedeno národní člen a asistent podléhají vnitrostátnímu právu svého státu. Tato zásada se vztahuje i na otázky jmenování. Je tedy plně v kompetenci členského státu, koho vybere za národního člena (asistenta) a jaký způsob jeho ustavení do funkce zvolí – jmenování, dočasné přidělení apod. Národnímu členovi je v Eurojust poskytnuta veškerá nutná podpora pro jeho práci (kancelář, vypočetní technika, telefon atd.), avšak ostatní náklady související s jeho vysláním nese vysílající členský stát. Těmito náklady jsou zejména výdaje na jeho odměňování, ubytování apod. Je pochopitelné, že podobný model se vztahuje i na asistenty, resp. zástupce. Z praktického hlediska tak posílení národního zastoupení o asistenty závisí nejen na objemu práce v Eurojust, ale i na finančních možnostech státu.

V Rozhodnutí není ani vymezeno funkční období národního člena a asistenta, když i toto je ponecháno na jednotlivých členských státech. Určitým vodítkem by v tomto případě mohlo být funkční období prezidenta Eurojust, které je tříleté. Z praktického hlediska není vhodné určovat funkční období kratší. Práce v Eurojust spočívá do značné míry v komunikaci nejen mezi jednotlivými národními členy a vlastními národními orgány, ale rovněž v komunikaci se stálou misí členského státu v Bruselu a národním zastoupením v Europol, jakož i v kontaktu s různými činiteli v rámci bruselské byrokracie. Dané kontakty je nutné nejdříve vybudovat, což vyžaduje určité časové období. Obecně lze říci, že při intenzivní práci je zapotřebí přibližně půl roku k vytvoření základních kontaktů pro práci. V praxi osciluje funkční období mezi dvěma a čtyřmi roky. Funkční období v trvání dvou let (Rakousko) lze považovat za výjimečné, stejně jako lze považovat za výjimečné jeho časové neohraničení (Irsko).

Na tomto místě výkladu je ze systematického hlediska vhodné zmínit i tzv. **národní korespondenty**.[15] Článek 12 Rozhodnutí umožňuje dosazení či jmenování jednoho či více národních korespondentů, bohužel již ani náznakem nezmiňuje náplň jejich práce. Pouze určuje, že pracoviště národního korespondenta je v členském státě, který ho jmenoval a že jmenování národního korespondenta má vysokou prioritu v otázkách terorismu.[16] Národní korespondent může být zároveň kontaktním bodem Evropské jus-

[14] Jako příklad lze uvést Velkou Británii, jejíž národní člen je současně prezidentem Eurojust a naplno se věnuje výkonu této funkce. Jeho asistenti tudíž vykonávají veškerou práci národního člena.

[15] Český překlad rozhodnutí hovoří o národních zpravodajích, což však může navozovat dojem, že se jedná o pojem ze žurnalistiky. Pojem národní korespondent (v anglickém originále „national correspondent") se nám zdá přiléhavější.

[16] Ve smyslu článku 3 odst. 1 Rozhodnutí Rady ze dne 19.12.2002 o přijetí zvláštních opatření na úrovni policejní a justiční spolupráce v boji proti terorismu (L 16/68) jsou všechny členské státy povinny jmenovat svého národního korespondenta pro terorismus. Zároveň jsou specifikovány informace, které má předávat prostřednictvím národního člena Eurojust.

tiční sítě a jeho vztahy s národním členem se řídí právem členského státu. K náplni práce národního korespondenta mlčí bohužel i jednací řád Eurojust. Z požadavku ustanovit národního korespondenta pro otázky terorismu však lze dovodit záměr zřizovat tuto funkci pro určité specifické oblasti trestné činnosti. Funkce národního korespondenta by měla sloužit ke snažší a rychlejší výměně informací s národním členem v dané oblasti. Logicky lze tudíž dovodit, že národním korespondentem by měl být někdo, kdo má celorepublikový přehled o vývoji v dané oblasti trestné činnosti. Česká republika prozatím jmenovala národního korespondenta pro terorismus, který pochází z centrální složky Policie ČR s celorepublikovou působností. Do budoucna si lze představit i jmenování národního korespondenta pro další oblasti jako např. obchod s lidmi, obchod s drogami, finanční kriminalita apod. Je možno si položit otázku, proč je národním korespondentem pro terorismus v ČR jmenován policista, když Eurojust slouží pro oblast justiční spolupráce. Problém spočívá v určité disproporcionalitě systému policie a státního zastupitelství v ČR. Jestliže na úrovni policie existuje složka s centrální celorepublikovou působností pro oblast vyšetřování trestných činů,[17] v soustavě státního zastupitelství takovou složku pro oblast výkonu dozoru nenajdeme (pochopitelně s výjimkou odborů zvlášť závažné hospodářské a finanční kriminality zřízených při vrchních státních zastupitelstvích). S ohledem na požadavek získávat od národního korespondenta informace o trestné činnosti v rámci celé ČR byl zvolen shora naznačený model a prozatím se toto řešení jeví jako vhodné. Existence národního korespondenta pochopitelně neomezuje národního člena v komunikaci s dalšími orgány státu, byť pro shodnou oblast trestné činnosti.

Kolegium je vrcholným orgánem Eurojust a je tvořeno souhrnem všech národních členů. Je vycházeno ze zásady rovnosti jednotlivých národních členů, a proto má každý z nich jeden hlas, tzn. že ani prezident či viceprezident Eurojust nemá rozhodující slovo a jeho postavení by bylo možno označit jako „první mezi rovnými". Kromě určitých ceremoniálních úkolů spočívá úloha prezidenta a viceprezidentů zejména v předsedání kolegiu a v přípravě programu pro jednání kolegia. Přijatá rozhodnutí jsou podepisována prezidentem a nebo viceprezidentem. Po rozšíření EU tvoří kolegium 25 národních členů. Kolegium rozhoduje buď jednomyslně (v případě schvalování a změny jednacího řádu Eurojust), dvoutřetinovou většinou (v případě věcí, které je nutné předložit následně ke schválení Radě EU), v ostatních případech rozhoduje nadpoloviční většinou. Kolegium Eurojust je usnášeníschopné pokud jsou přítomny nejméně dvě třetiny národních členů.

Z jednacího řádu Eurojust vyplývá, že kolegium se schází nejméně jednou týdně. Vyvinula se však praxe svolávání kolegia dvakrát týdně, vždy v úterý a ve čtvrtek. Na návrh národního člena je možno svolat i mimořádné zasedání kolegia. Na kolegiu jsou registrovány jednotlivé případy právní pomoci, velká část práce kolegia je rovněž věnována administrativním otázkám a dalšímu vývoji Eurojust. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že Eurojust je dosud poměrně novým orgánem EU a z toho důvodu bylo a je nutno přijímat mnoho opatření organizační povahy (např. schvalovat plán přijímání zaměstnanců, rozhodovat o přesunech v rozpočtu, schválit jednací řád apod.).

[17] Takovým útvarem na úrovni Policie ČR je například Útvar pro odhalování organizovaného zločinu anebo Národní protidrogová centrála.

Je pochopitelné, že všechny věci nelze z časových důvodů projednat na jednání kolegia. V době před rozšířením EU proto fungovalo pět výborů složených z vybraných národních členů a jejich asistentů, které připravovaly jednotlivé věci pro další projednání na kolegium. Po rozšíření EU došlo k poměrně zásadní reorganizaci v této struktuře, když bylo zavedeno celkem 21 tzv. pracovních skupin. Pracovní skupiny, které jsou organizovány systematicky, sdružují vždy tři až pět národních členů a ke své činnosti mohou pochopitelně přizvat i další zaměstnance Eurojust (např. z právního oddělení). Je zřejmé, že jeden národní člen může být členem více pracovních skupin.

Při kolegiu byla zřízena funkce tajemníka kolegia, který se stará o záležitosti víceméně administrativní povahy, jako např. rozeslání návrhu programu jednání, včetně obstarání a zaslání příslušných dokumentů. Tajemník rovněž pořizuje zápisy z jednání kolegia.

Administrativní ředitel je jmenován do své funkce jednomyslným rozhodnutím kolegia na funkční období pěti let. Je odpovědný pod dohledem prezidenta kolegia za fungování administrativní části Eurojust. Jeho kompetence se vztahuje zejména na návrh rozpočtu a jeho plnění, uzavírání smluv nezbytných pro provoz Eurojust, nákup vybavení, přijímání zaměstnanců atd.

Jestliže hovoříme o administrativní části Eurojust je vhodné podotknout, že bylo zřízeno **právní oddělení**, které má poskytovat podporu jak kolegiu, tak administrativnímu řediteli. Předpokládá se do budoucna značné zapojení právního oddělení do činnosti národních členů a to zejména s ohledem na další vývoj Eurojust. S tím bude souviset i personální navýšení právního oddělení. V rámci administrativy byla rovněž zřízena funkce **úředníka pro ochranu osobních údajů**.[18] Jeho kompetence vyplývají z článku 17 Rozhodnutí a lze je shrnout jako kontrolu, zda nakládání s osobními údaji je v souladu s Rozhodnutím a jednacím řádem Eurojust.

Jako by mimo rámec Eurojust stojí generální sekretariát **Evropské justiční sítě**, který však není možné při výkladu opomenout. Generální sekretariát nejen že sídlí ve stejné budově jako Eurojust, ale má s Eurojust i společný rozpočet. Toto řešení bylo navrženo s ohledem na předpokládanou velmi úzkou spolupráci obou organizací. Rozdílů, a to zcela zásadních, lze však nalézt hned několik. Jestliže Eurojust byl založen Rozhodnutím Rady, které je pro členské státy závazné, a má právní subjektivitu, Evropská justiční síť byla založena společnou akcí, jejíž praktická vynutitelnost je přinejmenším diskutabilní.[19] Je zřejmé, že Evropská justiční síť nemá právní subjektivitu a jejím jediným permanentním orgánem je generální sekretariát, jehož úloha je především organizační. Účelem Evropské justiční sítě je napomáhat zlepšení spolupráce v oblasti mezinárodní právní pomoci ve věcech trestních. Za tím účelem stanoví každý členský stát tzv. kontaktní body (státní zástupci, soudci), které se dvakrát ročně setkávají na setkáních Evropské justiční sítě. Setkání jsou organizována vždy státem, který má zrovna v daném půl roce předsednictví. Účelem setkání je nejen poznat své partnery z jiných členských zemí, ale rovněž vyměnit si zkušenosti ze spolupráce. Jednotlivé kontaktní body zůstávají i nadále ve svém původním pracovním zařazení a na

[18] Úředník pro ochranu osobních údajů je subjektem odlišným od společného kontrolního orgánu, jedná se o zaměstnance Eurojust. Blíže viz. čl. 17 Rozhodnutí.

[19] Blíže viz Polák.

původním pracovním místě. Funkce kontaktního bodu je funkcí čestnou a tudíž neplacenou. Spolupráce probíhá na horizontální úrovni mezi jednotlivými kontaktními body, přímo a na bázi dobrovolnosti. Jednotlivé kontaktní body nedisponují žádnými oprávněními v případě nečinnosti svého protějšku v jiné členské zemi. Rovněž vnitrostátní kompetence jsou limitovány postavením kontaktního bodu podle svého vnitrostátního práva. Eurojust naproti tomu napomáhá vzájemné spolupráci na vertikální úrovni, přičemž postavení národních členů je silnější a jejich kompetence jim ve velké většině umožňují efektivnější zásah do vyřizování právní pomoci.

PRAVOMOCI EUROJUST

Shora bylo popsáno jaké jsou cíle Eurojust. Aby bylo možno dosáhnout těchto cílů je nutno stanovit určité pravomoce. Eurojust může vykonávat své pravomoci prostřednictvím národních členů nebo kolegia. Podle toho jsou pravomoci rozděleny. Jedná-li Eurojust prostřednictvím dotčených národních členů, může podle článku 6 Rozhodnutí požádat příslušné orgány členských států, aby zvážily:

- zahájení vyšetřování nebo stíhání určitých činů,
- souhlas s tím, že jeden z nich je lépe schopen provádět vyšetřování nebo stíhání určitých činů,
- koordinaci příslušných orgánů dotčených členských států,
- sestavení společného vyšetřovacího týmu na základě příslušných mechanismů spolupráce,
- poskytnutí informací Eurojustu, které jsou nezbytné k vykonávání jeho úkolů.

Článek 7 Rozhodnutí stanoví jaké pravomoci má Eurojust pokud jedná prostřednictvím kolegia. V takovém případě může ohledně forem trestné činnosti a přestupků uvedených v článku 4 odst. 1 s odpovídajícím odůvodněním požádat příslušné orgány dotčených členských států, aby

1. zahájily vyšetřování nebo stíhání určitých činů,
2. souhlasily s tím, že jeden z nich je lépe schopen provádět vyšetřování nebo stíhání určitých činů,
3. koordinovaly svou činnost s příslušnými orgány dotčených členských států,
4. na základě příslušných mechanismů spolupráce sestavily společný vyšetřovací tým,
5. mu poskytly jakékoliv informace nezbytné k vykonávání jeho úkolů.

Přestože je jazykové vyjádření použité v článku 6 a 7 Rozhodnutí odlišné, po obsahové stránce se jedná o shodné vymezení pravomocí. Nelze tedy říci, že by kolegium Eurojust mělo v daných věcech více pravomocí než národní člen. Odlišnosti je proto nutno hledat v následcích případného odmítnutí žádosti národního člena a kolegia. Jestliže pro odmítnutí žádosti národního člena podle článku 6 Rozhodnutí není stanovena žádná zvláštní forma, pro odmítnutí žádosti kolegia platí odlišný režim. V případě, že se příslušné orgány členského státu rozhodnou nevyhovět žádosti kolegia podle článku 7 písm. a) Rozhodnutí, informují o tomto svém postupu Eurojust, přičemž své rozhodnutí musí zdůvodnit. Negativní rozhodnutí v případech uvedených pod body 1, 2, 5 není třeba zdůvodňovat, pokud by to poškodilo základní zájmy

národní bezpečnosti a nebo ohrozilo úspěch vyšetřování a nebo bezpečnost konkrétních osob.

Zamyslíme-li se nad obsahem pravomocí uvedených v článcích 6 a 7 Rozhodnutí, je nezbytné si položit otázku do jaké míry se skutečně jedná o kompetence orgánu, když má pouze pravomoc něco žádat po orgánech členských států a navíc není ani zajištěno efektivní vynucení vyhovění žádosti. Opět se zde vracíme k úvodu výkladu o Eurojust, kde bylo řečeno, že Eurojust byl zřízen v rámci tzv. třetího pilíře EU. Obecně se tedy pohybujeme na úrovni mezivládní kooperace, jakýkoliv orgán zřízený v rámci tohoto pilíře nemůže nic nařizovat jednotlivému členskému státu, neboť by tak porušil jeho státní suverenitu.

Pokud tedy chceme zajistit efektivní plnění úkolů Eurojust prostřednictvím národního člena, je nutné aby byl příslušnými kompetencemi vybaven právě národní člen. Je nanejvýš vhodné, aby národní člen mohl nejen přímo komunikovat s příslušnými orgány svého státu, ale aby jim případně mohl vydávat i pokyny v konkrétních věcech a měl nástroje pro případné odmítnutí splnění pokynu.

Na úrovni plnění úkolů prostřednictvím kolegia Eurojust je vynutitelnost žádosti kolegia zajištěna jednak povinností dotčeného orgánu své negativní stanovisko zdůvodnit a jednak možností Eurojust zmínit případ odmítnutí ve své výroční zprávě. Právě publikace případu v Eurojust je jeho poměrně silnou „zbraní", byť se nejedná o právní nástroj, ale o nástroj spíše politické povahy. Výroční zpráva je oficiálním dokumentem, který je publikován v úředním věstníku a přeložen do všech úředních jazyků EU.

Doposud jsme popisovali pouze pravomoci Eurojust vyplývající z Rozhodnutí. V průběhu času však byly dány Eurojust i další kompetence vyplývající z jiných právní aktů Rady EU. Systematicky lze rozlišovat kompetence v následujících oblastech:

Terorismus

Jestliže útoky ze září 2001 uspíšily zřízení Eurojust a donutily jednotlivé státy zamyslet se nad užší spoluprací a výměnou informací, březnové útoky v Madridu v roce 2004 ukázaly, že ani Evropa není izolovaná a chráněná před terorismem ve velkém měřítku. Reakcí bylo jednak zřízení funkce tzv. Koordinátora pro terorimus, kterou zastává pan Chrijs de Vries, a jednak uvědomění si, že členské státy EU by měly lépe spolupracovat nejen při výměně operativních informací, ale že by měla být posílena spolupráce justičních orgánů. Rada EU vydala dne 19. prosince 2002 Rozhodnutí o přijetí zvláštních opatření v oblasti justiční a policejní spolupráce pro boj s terorismem.[20] Předmětné rozhodnutí zavazuje ve svém článku 3 všechny členské státy, aby jednak jmenovaly svého národního korespondenta pro terorismus a jednak, aby Eurojust prostřednictvím národního korespondenta předávaly informace o probíhajícím vyšetřování teroristických trestných činů. Podle článku 3 odst. 2 citovaného rozhodnutí mají být předávána data:

- identifikující osobu, skupinu anebo věci,
- popis skutku a zvláštní okolnosti případu,
- souvislost s dalšími vyšetřovanými případy,
- existenci žádosti o právní pomoc ve věci.

[20] Publikováno v Úředním věstníku pod L 16/68 dne 22. 1. 2003.

Všechna data mají být předávána v souladu s vnitrostátní legislativou. Za nizozemského předsednictví byl navíc připraven materiál, který citované rozhodnutí novelizuje a rozšiřuje okruh předávaných informací. Nově by tak měly být předávány informace o odsouzeních pro teroristické trestné činy registrované v národních rejstřících trestů a specifické okolnosti těchto trestných činů; souvislost s dalšími případy; u žádostí o právní pomoc navíc i odpověď na dožádání.[21] Eurojust by tak měl do budoucna vytvořit evropskou databázi vyšetřovaných anebo pravomocně odsouzených teroristických trestných činů. Panuje obecná shoda, že Eurojust nepřísluší shromažďování zpravodajských informací. Za Českou republiku bylo rozhodnuto, že budou předávány informace o trestním řízení zahájeném ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu.

EVROPSKÝ ZATÝKACÍ ROZKAZ

Evropským zatýkacím rozkazem ve smyslu článku 1 odstavec 1 Rámcového rozhodnutí Rady EU ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy[22] je justiční rozhodnutí, které vydal některý členský stát proto, aby jiný členský stát zatkl a předal hledanou osobu za účelem trestního stíhání, výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření. Evropský zatýkací rozkaz má ve styku mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie nahradit a tím zjednodušit vydávací řízení. Základní zjednodušení spočívá ve vypuštění administrativní fáze extradičního řízení (povolení ministra spravedlnosti k vydání) a v zachování pouze justiční fáze, kdy příslušný soud rozhoduje o předání. Další podstatnou změnou je zavedení lhůt pro rozhodnutí a následné předání osoby. Je stanovena základní 60-ti denní lhůta pro vydání pravomocného rozhodnutí o předání osoby (resp. o jejím nepředání), která může být za určitých podmínek prodloužena o dalších 30 dnů. Pro samotné předání osoby je stanovena 10-ti denní lhůta.

Se stanovenými lhůtami souvisí jedna z pravomocí Eurojust ve vztahu k EZR. O každém překroční lhůt musí být ve smyslu článku 17 odst. 7 Rámcového rozhodnutí o EZR informován Eurojust spolu s uvedením důvodů, které k překročení lhůt vedly. Rámcové rozhodnutí blíže nespecifikuje, co má Eurojust s takovými informacemi dělat. Určitým minimem by byla pouhá statistická evidence překročení lhůt. Pak by ale nebylo nutné sdělovat důvody, které k překročení lhůt vedly. Lze proto mít za to, že se předpokládá určité analytické zpracování těchto údajů a vyvození obecných závěrů. Své výstupy by měl Eurojust publikovat ve své výroční zprávě (ve výroční zprávě má definovat překážky způsobující problémy při vyřizování právní pomoci). Pokud by navíc byly definovány opakující se problémy při aplikaci EZR, měl by Eurojust ve smyslu článku 17 odst. 7 per analogiam své závěry sdělit i Radě EU.

V praxi může dojít k tomu, že na jednu osobu bylo vydáno více členskými státy několik evropských zatýkacích rozkazů. Orgán rozhodující o předání pak musí rozhodnout, kterému z konkurujících EZR dá přednost. Ve smyslu článku 16 odst. 2 Rám-

[21] Dlužno poznamenat, že povinnost předávat informace mají členské státy na základě citovaného rozhodnutí i vůči Europol.

[22] Úř. Věstník L 190/1, 18. 7. 2002.

cového rozhodnutí může v takovém případě požádat o stanovisko Eurojust. Jestliže v případě nedodržení lhůt byl použit poněkud rozšiřující výklad kompetence Eurojust, v případě konkurujících EZR je nutné si uvědomit, že ve většině členských států EU bude rozhodovat o předání soud. Soudy mají v rámci EU nezávislé postavení a je rovněž nepřípustné jejich činnost jakkoliv ovlivňovat. Eurojust tak může podat své stanovisko pouze v případě, že o to bude příslušným orgánem požádán, rozhodně by zde neměl postupovat z vlastní iniciativy. Stanovisko by rovněž nemělo být ani náznakem imperativní a nelze ani vyvozovat jakékoliv závěry z toho, když se příslušný orgán stanoviskem řídit nebude.

EVROPSKÝ DŮKAZNÍ ROZKAZ

Návrh evropského důkazního rozkazu sleduje linii vzájemného uznávání rozhodnutí. Jeho účelem by mělo být zjednodušení právního styku při dožádání o předání věcí, listin anebo všech druhů dat pro účely trestního řízení anebo správního řízení o přestupcích v případě, že proti jejich rozhodnutí je přípustné odvolání k soudu.[23] Evropský důkazní rozkaz musí být vykonán nejpozději do 60-ti dnů a věci předány dožadujícímu státu nejpozději do 30-ti dnů. V případě nedodržení jedné z těchto lhůt má členský stát povinnost informovat Eurojust. Současně musí sdělit důvody, které vedly k překročení lhůty.

Kompetence Eurojust vyplývající z Rámcových rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a o evropském důkazním rozkazu jsou velmi podobné. V obou případech má být Eurojust informován o překročení základních lhůt pro vyřízení věci dožádaným státem. Povinnost sdělit důvody, které vedly k překročení lhůty znamená, že Eurojust by se neměl omezovat pouze na registraci těchto věcí, ale měl by uvedené důvody analyzovat a vyvozovat obecné závěry. Případy porušení rámcových rozhodnutí by měl rozebrat ve své výroční zprávě. Pokud by dospěl k závěru, že vyvstala potřeba rámcové rozhodnutí změnit, měl by toto signalizovat Radě EU spolu se svým návrhem. Od čistě koordinační práce v případech vyřizování právní pomoci tak Eurojust může ovlivňovat legislativní proces v rámci Evropské unie. Dlužno poznamenat, že v současné době Eurojust teprve začíná své kompetence v případě evropského zatýkacího rozkazu využívat a až budoucnost ukáže, zda Eurojust bude kapacitně schopen zasahovat do legislativního procesu.

ZAPOJENÍ ČESKÉ REPUBLIKY DO EUROJUST

Přístupem České republiky k EU vznikla našemu státu povinnost implementovat Rozhodnutí do českého právního řádu a zároveň vyslat národního člena k Eurojust. V případě implementace Rozhodnutí bylo nejdříve zkoumáno jaké nové instituty by měly být v českém právním řádu zakotveny. S ohledem na minimální rozsah kompetencí národního člena stanovených článkem 9 Rozhodnutí bylo zjištěno, že

[23] Články 3,4 návrhu Rámcového rozhodnutí Rady o Evropském důkazním rozkazu (2003/0270(CNS)).

v České republice není třeba vytvářet nový zákon o Eurojust, neboť státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství splňuje nejen tyto minimální požadavky, ale má navíc ještě podstatně širší kompetence. Jeho relativně silné postavení v porovnání s jinými národními členy vyplývá i z toho, že Nejvyšší státní zastupitelství je ústředním justičním orgánem ve smyslu článku 15 odst. 6 Evropské úmluvy o právní pomoci ve věcech trestních pro přípravné řízení trestní. Pravomoci státního zástupce při vyřizování právní pomoci ve věcech trestních vyplývají z následujících právních předpisů:

- trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn),
- zákon o státním zastupitelství (zákon č. 283/1993 Sb., ve znění pozdějších změn),
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti ze dne 7. ledna 1994 o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli (č. 23/1994 Sb.),
- pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 26. ledna 2005, poř. č. 1/2005, kterým se upravuje postup státních zástupců při výkonu působnosti státního zastupitelství v oblasti právního styku s cizinou v trestních věcech.

Z uvedených právní předpisů vyplývají kompetence národního člena spočívající v:

- přímém kontaktu se všemi státními zástupci v České republice, soudy, Ministerstvem spravedlnosti a Policejním prezídiem,
- přístupu do trestních spisů a databází týkajících se trestního řízení a stíhání,
- možnosti zasílat do ciziny žádosti o vzájemnou pomoc ve věcech trestních a přijímat je,
- možnosti koordinovat vyřizování žádostí o vzájemnou pomoc ve věcech trestních na celém území České republiky,
- možnosti žádat státního zástupce o odstranění průtahů při vyřizování dožádání z ciziny,
- možnosti žádat nadřízené státní zastupitelství o dohled nad nižším státním zastupitelstvím při vyřizování dožádání z ciziny,
- rozhodování o převzetí trestního řízení nebo stíhání do České republiky,
- možnosti dohodnout a podepsat dohodu o založení společného vyšetřovacího týmu,
- přikázání místní příslušnosti ve věci vyřizování právní pomoci.

Národnímu členovi České republiky je i nadále zachováno postavení státního zástupce NSZ. V případě, že by tomu tak nebylo, ztratil by i všechny shora popsané kompetence. K jeho přidělení do Eurojust bylo využito institutu dočasného přidělení podle § 19a zák. č. 283/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o státním zastupitelství.

Velmi cennou devizou českého národního člena je jeho předchozí činnost na mezinárodním odboru Nejvyššího státního zastupitelství. Nejen že disponuje potřebnými znalostmi mezinárodního práva, ale rovněž disponuje důležitými kontakty s příslušnými českými justičními orgány. Asistentem národního člena byla ustanovena ředitelka mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství, která pracuje na permanentní bázi v Brně, do Eurojust dojíždí příležitostně v případě potřeby a zajišťuje podporu práce národního člena na území České republiky.

Národní člen České republiky působí v Eurojust na tzv. permanentní bázi. K výkonu funkce byl ministrem spravedlnosti dočasně přidělen od 1. května 2004, tedy od okamžiku přístupu České republiky k Evropské unii. Nutno podotknout, že ne všech-

ny přístupové státy vyslaly svého národního člena k Eurojust na permanentní bázi. Zejména z finančních důvodů fungují národní členové některých států pouze na ad hoc bázi, když se účastní pouze některých jednání.

POSTUP PŘI VYŘIZOVÁNÍ PRÁVNÍ POMOCI V SOUČINNOSTI S EUROJUST

Jak již bylo řečeno Eurojust je především koordinačním orgánem při vyřizování právní pomoci. Je tedy logické, že Eurojust nemůže jakkoliv nahradit žádost o právní pomoc.

Jestliže justiční orgán dožadujícího státu chce požádat o součinnost Eurojust, musí v první řadě sepsat žádost o právní pomoc a tuto doručit orgánu státu dožádaného. Ve složitých případech lze doporučit před samotným sepsáním žádosti o právní pomoc konzultaci s národním členem, popř. s pracovníkem příslušného mezinárodního odboru. Ve výjimečných případech, za předpokladu, že národní člen dožádaného státu reprezentuje ústřední justiční orgán, lze za pomoci národního člena v Eurojust žádost o právní pomoc také doručit. S ohledem na platnost Schengenské prováděcí úmluvy však lze doporučit přímý styk justičních orgánů ve smyslu článku 53.

Národního člena je možno o součinnost v konkrétní věci požádat buď od samého počátku, tzn. v okamžiku sepsání a odeslání žádosti o právní pomoc anebo v průběhu jejího vyřizování. Druhá varianta se týká klasicky věcí, kdy již byla odeslána žádost o právní pomoc, avšak její vyřizování trvá v dožádaném státě neúměrně dlouho. Cestou Eurojust je možno dosáhnout urychlení vyřízení takové právní pomoci.

První varianta bude dopadat na případy, kdy je již od počátku zřejmé, že bez součinnosti Eurojust by vyřizování právní pomoci probíhalo zdlouhavě a s ohledem na komplikovanost a náročnost provedení dožádaných úkonů by bylo možno mít pochybnosti o zdárném vyřízení právní pomoci. Zpravidla takový případ nastane, když je v žádosti o právní pomoc žádáno více úkonů na sebe logicky navazujících (např. doručení usnesení o zahájení trestního stíhání, následně výslech obviněného spojený např. s výzvou o vydání věci), nebo pokud je žádáno více členských států o provedení určitého úkonu ve stejnou dobu – např. provedení vícero domovních prohlídek v různých státech ve stejný okamžik.

Jaké případy jsou vlastně vhodné k registraci v Eurojust? Výčet trestných činů je do značné míry uvedený v článku 4 Rozhodnutí a v článku 2, resp. 3 smlouvy o Europol. V případě souhlasu kolegia může být v Eurojust registrován i případ právní pomoci týkající se jiných než vyjmenovaných trestných činů (článek 4 odst. 2 Rozhodnutí). Promítneme-li všechna kritéria stanovená Rozhodnutím do českého právního řádu je možné zobecnit, že Eurojust by měl být žádán o součinnost v případech, kdy je žádáno o právní pomoc v souvislosti s vedením trestního řízení pro závažnější trestnou činnost. Záměrně je používán pojem závažnější trestná činnost, tedy pojem, který trestní řád nezná, neboť ne vždy bude vyhovovat měřítko zvlášť závažných trestných činů podle § 41 odst. 2 trestního zákona. Lze si představit případ, kdy trestný čin nebude možno zařadit do kategorie zvlášť závažných trestných činů, avšak přesto např. s ohle-

dem na komplikovanost případu, vazební charakter řízení, rozsah dožádání o právní pomoc anebo počet dotčených států, bude vhodné, aby se věcí Eurojust zabýval. Při hledání vhodných věcí bude do značné míry záviset na uvážení a zkušenostech dozorového státního zástupce, resp. soudce. K tomu zda věci navrhnout k registraci v Eurojust či nikoliv lze využít předběžné konzultace s národním členem, vždy při vědomí toho, že o navržení případu k registraci rozhoduje národní člen a o konečné registraci rozhoduje kolegium Eurojust.

V případě konkrétního případu, kdy je žádán o součinnost Eurojust musí dozorující státní zástupce vyhotovit žádost o právní pomoc a tuto doručit příslušným justičním orgánům dotčených zemí. Jak již bylo řečeno dříve může tak učinit cestou přímého zaslání ve smyslu článku 53 Schengenské prováděcí úmluvy, aniž by musel využívat postupu přes ústřední justiční orgány. Současně s odesláním žádosti o právní pomoc, pokud tak neučinil již dříve, kontaktuje národního člena a požádá ho o registraci této věci v Eurojust. Za tím účelem musí národnímu členovi předložit kopii žádosti o právní pomoc včetně veškeré dosavadní korespondence s dožádaným justičním orgánem, pokud existuje. Zároveň by dozorující státní zástupce měl sdělit další podrobnosti týkající se vyšetřování tohoto trestného činu, které by mohly mít vliv na vyřizování právní pomoci. Součástí informace by mělo být i sdělení do kdy je třeba právní pomoc vyřídit, např. s ohledem na lhůty vazby.

Další jednání lze rozdělit do tří etap:[24]

1. úroveň 1 – jednání všech 25 národních členů v kolegiu
2. úroveň 2 – jednání národních členů zúčastněných zemí
3. úroveň 3 – jednání zúčastněných národních členů a zpracovatelů případu

Národní člen v Eurojust věc přezkoumá a v případě, že splňuje požadavky na registraci, zkontaktuje se s dotčenými národními členy, vylíčí jim okolnosti případu a sdělí jim, že tuto věc hodlá registrovat na kolegiu. Věc musí být nejdříve zapsána do elektronického registru spisů v Eurojust a poté probíhá její registrace v kolegiu. Registrace probíhá tím způsobem, že národní člen krátce popíše skutkový děj, stádium trestního řízení a popíše úkony, které jsou dožadovány. Věc je registrována okamžikem, kdy dá kolegium k registraci souhlas. Toto jednání se zároveň nazývá jednání na úrovni jedna.

Další část práce národního člena spočívá v nyní již podrobném informování svých kolegů z dožádaných zemí o průběhu vyšetřování a povaze dožádaných úkonů. Zpravidla se tak děje na schůzce, které se účastní všichni dožádaní národní členové. Tato schůzka, jednání na úrovni dva, má sloužit k výměně informací, vyjasnění problémů, popř. k určení zda před samotným vyřízením právní pomoci je na místě setkání všech osob ve věci zúčastněných.[25]

Pokud národní členové dospějí k závěru, že je takové schůzky potřeba, dohodnou datum, kdy jsou do Eurojust sezváni zpracovatelé případu (státní zástupci, policisté,

[24] Naznačené členění odpovídá článku 15–17 Jednacího řádu Eurojust publikovaného v př. věstníku dne 22. 11. 2002 pod č. C 286/1

[25] Mnohdy tato schůzka slouží i k objasnění procesního postupu v různých státech. V různých systémech se totiž způsob provedení úkonů liší a může to mít vliv jednak na provedení dožádaných úkonů a jednak na jejich použitelnost v řízení před soudem.

vyšetřující soudci). Tato schůzka se nazývá jednání na úrovni tři a za účelem jejího hladkého průběhu Eurojust zajišťuje a financuje simultánní tlumočení. Tato zdánlivá maličkost umožňuje, že se schůzky mohou účastnit skuteční zpracovatelé případu, ačkoliv mnohdy nehovoří cizím jazykem. Je tudíž zajištěna účast osob, které se v případu dobře orientují a mají ty nejlepší znalosti věci.

Ve zvlášť komplikovaných případech není vyloučeno aby se jednání na úrovni dvě, resp. tři, opakovalo. Jediným limitem pořádání jednání na úrovni tři tak jsou paradoxně finanční možnosti jednotlivých členských států, neboť Eurojust nehradí náklady na cestu a ubytování zúčastněných.

DALŠÍ ČINNOST EUROJUST

Eurojust kromě své činnosti na poli koordinace právní pomoci a dalších svěřených pravomocí pořádá i pravidelné semináře, vždy tématicky zaměřené. Eurojust se snaží, aby se těchto seminářů účastnili skutečně odborníci na danou problematiku z členských zemí. Je zavedena praxe pořádání tzv. jeden a půl denních seminářů, kdy jeden den je vyhrazen výměně zkušeností a druhý den je vyhrazen bilaterálním, resp. multilaterálním jednáním, popř. jednáním na úrovni tři. Své pravidelné místo mají v rozvrhu akcí semináře na téma: evropský zatýkací rozkaz, obchodování s lidmi, obchodování s drogami, finanční a hospodářská kriminalita, setkání se styčnými soudci.

Jednou ročně Eurojust pořádá také seminář mimo svou budovu v Haagu v některé z členských zemí. V roce 2004 to byl seminář o evropském zatýkacím rozkazu pořádaný v Praze. Jednalo se o vůbec první seminář pořádaný v novém členském státě Evropské unie.

VZTAH K TŘETÍM SUBJEKTŮM

Eurojust není ve své činnosti omezen pouze na spolupráci s členskými státy, byť je pochopitelné, že tato spolupráce bude nejintenzivnější. S ohledem na to, že se předpokládá zintenzivnění spolupráce s Europol, byla uzavřena dohoda o spolupráci. Dalším orgánem se kterým má Eurojust uzavřenu dohodu o spolupráci je OLAF. Při pohledu na předmět činnosti obou organizací se může zdát, že se jejich kompetence překrývají. Ve skutečnosti tomu tak není, neboť OLAF je orgánem prvního pilíře EU a provádí administrativní vyšetřování podvodů (finančních nesrovnalostí) proti finančním zájmům společenství, zatímco Eurojust je výhradně koordinační orgán na poli vzájemné pomoci bez vyšetřovacích kompetencí.

Ve vztahu k třetím zemím (mám na mysli nečlenské státy Evropské unie), zaujímá Eurojust dvojí přístup. Nejvyšší formou spolupráce je uzavření dohody o spolupráci. V současné době má Eurojust uzavřenou dohodu o spolupráci s Norskem. Byla ukončena jednání o dohodě o spolupráci s Rumunskem a znění této dohody je v současné době předloženo Radě EU ke schválení. Teprve po schválení dohody Radou bude

možné dohodu oběma zúčastněnými stranami podepsat. Obě zmiňované dohody mají zvláštní postavení, neboť v prvém případě se jedná o stát, který sice není členským státem EU, ale je zapojen do Schengenského systému a v druhém případě se jedná o kandidátskou zemi. Tomu odpovídá i obsah dohody, kdy jsou nejenom stanoveny způsoby spolupráce a výměny informací, ale oběma státům je dána i možnost vyslat k Eurojust styčného prokurátora.

V případech mnoha dalších států nejsou uzavřeny dohody o spolupráci, avšak tyto státy ustanovily tzv. kontaktní body, které mají sloužit k lepší komunikaci mezi Eurojust a těmito státy. Eurojust má v současné době své kontaktní body v Albánii, Argentině, Bulharsku, Chorvatsku, Kanadě, Japonsku, Lichtenštejnsku, Norsku, Rumunsku, Rusku, Černé Hoře, Srbsku, Švýcarsku, Turecku, Ukrajině a USA.

VÝHLED DO BUDOUCNA

Eurojust je vůbec prvním pokusem o ustavení orgánu pro koordinaci a zlepšení vyřizování právní pomoci, kde je zastoupeno více států. Bylo již řečeno, že Eurojust je orgánem třetího pilíře EU a z toho vyplývá i jeho „slabé postavení". Eurojust má pravomoc pouze žádat členské státy, aby něco učinily, nemá žádnou možnost dávat pokyny v konkrétních věcech. Dokud bude existovat rozdělení EU na pilíře, nelze předpokládat, že by se charakter Eurojust mohl v tomto směru změnit. Jediným východiskem by bylo přesunutí policejní a justiční spolupráce v trestních věcech do oblasti prvního pilíře. Tato úvaha je v současné době velmi nereálná.

Ústavní smlouva[26] předpokládá vytvoření evropského zákona o Eurojust. Pokud budeme hovořit o budoucí podobě evropského zákona o Eurojust je nutno především vyjít z toho, co v současném Rozhodnutí chybí. Eurojust má sice v současné době v Rozhodnutí definovány určité pravomoci, avšak při bližším studiu zjistíme, že se jedná pouze o pravomoc něco žádat. Pokud stát odmítne vyhovět žádosti Eurojust, musí své stanovisko zdůvodnit. Avšak i pokud své odmítavé stanovisko nezdůvodní, nemůže Eurojust provedení své žádosti vynucovat. Největší sankcí za nesplnění požadavku Eurojust je tak zmínění případu ve výroční zprávě. Lze shrnout, že Eurojust má pouze pravomoc žádat a v určitých případech doporučovat. Pokud má být Eurojust v budoucnu efektivní, je nutné mu dát nejen kompetence, ale i nástroje k jejich prosazení.

Další věcí, která je nutná pro fungování Eurojust jsou pravomoce národního člena. Jejich definice v Rozhodnutí není v současné době uspokojivá. Domnívám se, že by měly být stanoveny minimální pravomoci národního člena šířeji než je tomu v současném Rozhodnutí (pokud by měl každý národní člen alespoň takové kompetence jako český národní člen, byla by spolupráce podstatně snažší). Dosavadní kompetence vyžadované Rozhodnutím lze shrnout jako požadavek přímého kontaktu se všemi justičními orgány v členské zemi a požadavek přístupu k rejstříku trestů (anebo obdobné databázi). Pro účely mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech by však bylo

[26] Smlouva o Ústavě pro Evropu, úř. věstn. CIG 87/04.

vhodné, aby národní člen měl alespoň pro fázi přípravného řízení pravomoc udělovat závazné pokyny k vyřízení konkrétní věci právní pomoci a jejich splnění vynucovat.

Součástí evropského zákona by měla být i pasáž o předávání dat Eurojust. Přestože Rada v současné době schvaluje pravidla o nakládání s osobními údaji v Eurojust, bude se jimi řídit pouze interní nakládání s daty. Komunikace s členskými státy bude i nadále probíhat podle národních předpisů. Tato disproporce by měla být odstraněna.

Podíváme-li se do velmi vzdálené budoucnosti, je možné uvažovat o vytvoření Evropského prokurátora. Považuji však za vhodné zmínit, že vytvořením Evropského prokurátora nebude agenda Eurojust jako koordinátora právní pomoci eliminována. Evropský prokurátor bude-li zřízen, bude mít zprvu zřejmě působnost pouze ve věcech podvodů proti finančním zájmům EU. V ostatních věcech přeshraniční kriminality bude i nadále potřeba právní pomoci ve věcech trestních a potažmo její koordinace (na nutnosti koordinace nezmění nic ani fakt vývoje směrem ke stále širšímu pojetí uznávání rozhodnutí).

EUROJUST – EUROPEAN INSTITUTION FOR COOPERATION IN JUSTICE

Summary

The article about Eurojust starts by mentioning the Presidency Conclusions in Tampere in 1999 and tries to put the history of Eurojust in a wider frame of the mutual legal assistance in criminal matters such as the treaties of Council of Europe and the Schengen system.

The author describes the role, structure, powers and future of Eurojust not only on the basis of the legal instruments (the Council decision setting up Eurojust) but also on the basis of the practical experience. You can get the knowledge about the status of the national member, the work of the college, the role of the administrative director but also about the newly created legal department. By describing the powers of Eurojust the author mentions not only the Council decision setting up Eurojust but also other European documents which have the impact on the work and competences of Eurojust. Special place have the competence the on field of the fight against terrorism and the competence in the execution of the European arrest warrant.

Speaking about the position and powers of the national member, there is a special part explaining the powers and possibilities of the Czech national member and also describing the Czech approach to the implementation of the Council decision.

The article describes not only the current stage of Eurojust but mentions also some weak points of the current situation, possibility how to improve the functioning of Eurojust and some ideas for the future of the organisation.